

NOOIT MEER 'DUISBURG': DE MENIGTE OP HOL

Evenementen, festivals en sportwedstrijden worden steeds massaler. De kans dat er met zulke grote aantallen bezoekers iets mis gaat, is niet denkbeeldig. In Duisburg heeft Loveparade met helaas met meer dan 20 doden aangetoond dat een zich verdringende menigte in paniek levensgevaarlijk is. Valt hier vooraf en met maatregelen om een menselijk stampede te beteugelen iets tegen te doen? Wij vroegen de Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR) om advies.

Tekst: Ulco Schuurmans, Fotografie: Erik Wiffers

Het gevaar van een los geslagen menigte in paniek of op hol geslagen kuddes met dieren (de stampede) is al duizenden jaren bekend. Er ontstaat een niets ontziend mechanisme dat alles plat duwt, vertrapt en verstikt dat op zijn weg komt. Veelal is er een groot aantal slachtoffers te betreuren. De lijst met ongevallen en slachtoffers is lang en groeit nog steeds. Ook zetten veldheren uit een minder roemrucht verleden opgejaagde kuddes dieren in als oorlogswapen. Ook in onze moderne en goed gereguleerde maatschappij is en blijft een ongecontroleerde mensenmassa op evenementen een groot gevaar voor zichzelf en zijn omgeving.

Teveel mensen en paniek gaan heel slecht samen. Zeker als ook hitte, gebruik van alcohol en drugs en rookontwikkeling daarbij nog een aanvullende rol spelen. Daarom worden er studies gemaakt van de bewegende mensenmassa's (crowd surges) en maatregelen voor crowd control (het veilig kunnen leiden, verspreiden en in de hand houden) ontwikkeld. Dit artikel behandelt de gevaren, preventie en de te nemen maatregelen bij het uit de hand lopen van mensenmassa's. De GHOR vervult hierbij een belangrijke adviserende en uitvoerende rol. De GHOR rekent evenementenadvisering dan ook tot een van haar kerntaken.

Oncontroleerbaar
Op zich kan een mensenmassa zichzelf onder normale omstandigheden best aardig reguleren. Er is gedurende onze evolutie voldoende sociale controle, inzicht en intuïtief handelen bij kleinere calamiteiten ingebouwd. Er zijn volop leiders, zorgdragers voor de zwakkeren, kinderen, bejaarden, gehandicapten etc. en strategen die dingen op tijd zien aankomen in de massa aanwezig. Gewoon een stukje overleving bij de mens als groepsdier. Verder zijn er stewards, beveiligers, hulpverleners en politie ingezet om kleine incidenten snel te kunnen afhandelen.

Wanneer gaat het nu echter mis en wordt de zaak oncontroleerbaar? Alcohol en drugs zijn middelen die de zelfredzaamheid en het sociaal gedrag van menigten gevaarlijk kunnen aantasten. Meer dan de helft van ongeregelde heden, verlies van sociale controle, gewelduitbarstingen, waaghalserij (even het spoor of de snelweg oversteken, over afzettingen klimmen) en opgelopen letsels hebben een relatie met het overmatig gebruik van middelen. Bijkomende problemen zijn dat mensen onder invloed gevoeliger zijn voor oververhitting, uitdroging, onderkoeling, het verergeren van al aanwezige ziekten (diabetes, epilepsie, longproblemen,

hart- en vaatlijden) en gevaarlijke combinaties met medicijngebruik.

Hoge temperaturen (boven de dertig graden Celsius) zijn rondt gevaarlijk. Zeker als de mensen dicht op elkaar gepakt zijn, weinig drinken en de schaduw niet kunnen opzoeken. Desoriëntatie, spierzwakte of krampen, uitputting en verlies van het bewustzijn liggen in het verschiet. Hoge prijzen voor water kunnen uitdroging tot gevolg hebben! De meest gevaarlijke oorzaak bij het oncontroleerbaar worden van mensenmassa's is echter de (blinde) paniek. Daarbij gaan alle controle en cor-

rigerende mechanismen over boord en wordt de mensenmassa een nietsontziend dodelijk wapen. Een totale nachtmerrie voor de organisatoren, slachtoffers en hulpverleners.

Voorkomen is goed mogelijk
Preventie in de vorm van sluitende voorzorgs- en veiligheidsmaatregelen is de moeder van de porseleinkast bij evenementen. Er is voldoende bekend over het aansturen en geleiden van mensenstromen, knelpunten, aantallen in- en uitgangen, te plaatsen opvang & eerstehulpverleners, het monitoren (toezichthouders, camera's) en rustige ontrui-

IPHONE EN SMARTPHONE REDDEN LEVENS

Smartphones blijken onverwachte mogelijkheden en capaciteiten te hebben bij hulpverlening en calamiteitenbestrijding. Geen aardbeving te schokkend, geen zee te hoog, al is de menigte in totale paniek of staat het pand in brand: geen nood want de smartphone brengt uitkomst. Hoe zit dat dan? In feite heel simpel, een aantal reeds langer bekende mogelijkheden toepassen van hulp aan slachtoffers, het publiek en autoriteiten omtrent de gebeurtenissen informeren. Ter plekke kan de iPhone of Blackberry met de on board camera de situatie doorgeven aan de buitenwereld. Hoe staat het met de verwondingen, het dringen in de menigte, de brand, de instorting overstrooming etc.? Omgekeerd kunnen deskundigen en professionele hulpverleners van buitenaf de helpers ter plaatse in woord en beeld instrueren. Hetzelfde geldt voor slachtoffers die vastzitten. De GPS vertelt precies wie waar zit. En de Layar-browser geeft gegevens van de omgeving door. Waar zijn de ziekenhuizen, eerste hulpverleners, liggen de leidingen, zijn er gevaarlijke stoffen opgeslagen, waterputten, voedsel en apparatuur en materieel verkrijgbaar?

INTERVIEW MET TON WOUTERSE VAN DE GHOR MIDDEN & WEST-BRABANT.

1. Wat is de GHOR en welke rol speelt zij bij de veiligheid van festivals en evenementen?

'De GHOR adviseert (samen met politie en brandweer) de gemeenten over het houden van een veilig en gezond evenement. In dit advies worden eisen gesteld aan de inzet van de medische hulpverlening en gezondheidskundige aspecten, de technische hygiënezorg. Op basis van deze adviezen verleent de gemeente uiteindelijk een vergunning aan de organisatie van het betreffende evenement. Als leidraad wordt de landelijke GHOR-handreiking "Geneeskundige advisering publieksevenementen" gebruikt (juni 2004; wordt momenteel herzien. Bovendien ontwikkelt het Ministerie BZK op dit moment een multidisciplinaire handreiking).'

2. Welke speciale aanbevelingen / voorzorgsmaatregelen zijn er om het circuleren van grote mensenmassa's in goede banen te leiden? 'De laatste jaren heeft het Crowd Management meer en meer aandacht gekregen, met name waar het gaat om het gericht sturen van mensenmassa's. Een aantal basisprincipes zijn:

- Goede informatie geven, bij voorkeur vooraf schriftelijk op flyers aan- en afvoerroutes, EHBO-posten, toiletvoorzieningen e.d. aangeven. In directe omgeving van evenemententerrein deze informatie nogmaals op grote billboards aangeven. Eventueel gebruik maken van standaardteksten via omroepinstallatie(s), spandoeken en zogenaamde 'Beachflags' (grote markeringsvlaggen).
- Aan- en afvoer van publiek scheiden.
- (Nood)uitgangen duidelijk aangeven d.m.v. standaard pictogrammen en pijlen, en zorgen voor onbelemmerde doorgang (dus geen kraampjes, geparkeerde auto's, fietsen e.d.) op deze (nood)route.
- Bij grote dance- en muziekfestivals zorgen voor goede afstemming van optredens van diverse muziekstijlen op diverse podia, zodat publiek gelijkmatig over festivalterrein verdeeld wordt.
- Inzetten van stewards, elektronische lichtkranten of informatieborden, acteurs/steltlopers etc., die publiek op natuurlijke wijze andere (om)weg wijzen, bijvoorbeeld naar ander plein, attractie of podium.'

3. Met welke problemen en letsels dienen EHBO-ers rekening te houden bij grote publieksmanifestaties? 'Grootste bedreiging vormen de onwelwordingen, met eventueel verstikking als gevolg. Mensen worden letterlijk doodgedrukt door anderen. Bij zeven mensen per vierkante meter wordt de mensenmassa bijna 'vloeibaar' door warmte en onderlinge wrijving met andere lichamen.'

4. Welke extra (para-)medische voorzieningen dienen er te worden getroffen voor het geval er slachtoffers vallen of calamiteiten gebeuren? 'Bij grote(re) evenementen worden naast voldoende EHBO'ers voor de eerste, primaire hulpverlening op BLS niveau ook meer professionelere hulpverleners op A(T)LS-niveau ingezet (ambulanceverpleegkundigen, rapid responders, (sport)artsen, traumateams). Bij deze evenementen wordt in onze regio ook vaak een GHOR-coördinator ingezet (OvDG-niveau) die verantwoordelijk is voor de operationele aansturing van de medische eenheden in het veld en direct contact kan onderhouden met de Meldkamer Ambulancezorg. De GHOR-coördinator kan ook direct bij calamiteiten de opschaling volgens de normale (GRIP)procedures en afspraken in gang zetten. In die gevallen wordt de evenementenorganisatie ondergeschikt aan de reguliere hulpverlenings(rampen)structuur en komen processen als registratie en de psychosociale hulpverlening in beeld. Deze afspraken, maar ook locaties van EHBO-posten, aan- en afvoerroutes ambulances, worden vastgelegd in een medisch draaiboek dat opgesteld is i.s.m. alle betrokken disciplines. Een "uittreksel" van dit draaiboek gaat als bijzonderhedenformulier naar alle "operationele" diensten, maar ook naar bijvoorbeeld de huisartsenposten, ziekenhuizen, verloskundigen en gepiketteerde GHOR-functionarissen'

5. Hoe te handelen als er inderdaad paniek uitbreekt en de massa 'op hol slaat'?

Hier kan ik kort in zijn: God zegene de greep..... Bij een goede voorbereiding en een goede staande organisatie (medisch, politie, brandweer, gemeente) mag dit dus niet voorkomen. Gebeurt het toch, dan moet de Veiligheidsregio zijn rol waarmaken door een goede rampenstructuur opgezet te hebben, getraind en geoefend te zijn in de juiste opschalingsprocedures!'

ming bij calamiteiten. Goede afspraken en verbindingen tussen de handhavers en hulpverleners onderling zijn een must. De GHOR kan hierbij adviseren. Het bezuinigen op faciliteiten, toezicht-houders en hulpverleners is vragen om problemen.

Enkelvoudige of kleinschalige incidenten vragen om snel ingrijpen. Anders kunnen de gevolgen in korte tijd exponentieel toenemen. Een eerste flauwvaller meteen naar een rustige plaats afvoeren. Gevallen personen snel oprapen. Waaghalzen en relschoppers direct in de kraag vatten. Dit alles voordat grote groepen omstanders in de gaten krijgen dat er iets mis is en daarop gaan reageren! Dat houdt het toch allemaal weer veilig en gezellig.

Panic en crowd control

Paniek en angst zijn zeer slechte raadgevers. Ondoordachte en wilde beslissingen of acties zijn het gevolg. Zo wordt het gevaar voor de betrokkenen zelf en omstanders nog groter. In Duisburg klommen bijvoorbeeld mensen omhoog die vervolgens weer in de menigte vielen. Paniek dient in de kiem gesmoord te worden, anders valt zij steeds moeilijker te couperen. Biedt mensen rust, zekerheid, een (veilige) uitweg en oplossingen voordat de kuddegeest toeslaat en de menigte tot een ongeleid dodelijk projectiel wordt. Onder crowd control wordt het in goede banen leiden van grote groepen mensen bij evenementen verstaan.. Daaronder vallen o.a. het aangeven

van de routing, dranghekken, Mojo Barriers en de inzet van beveiligers en hulpdiensten. Een ander belangrijk element is het zorgen dat mensen zich rustig en comfortabel voelen, door bijvoorbeeld bij warm weer te zorgen voor water of andere vormen van verkoeling, of door vermaak te bieden wanneer men lang dient te wachten. Daarnaast heb je ook nog crowd management, het programmeren van bezoekersstromen in de tijd en maximale pieken. De VVEM, de Vereniging van Evenementenmakers, geeft een handboek uit, waarin ook wordt ingegaan op veiligheidsaspecten rond evenementen. Siemens heeft modellen ontwikkeld om bewegingen van menigten te voorspellen en de evacuatie in goede banen te geleiden.

Crowd control, preventie vooraf en effectief ingrijpen waar nodig voorkomen situaties zoals de Loveparade in Duisburg. Als organisator van evenementen ben je dit gewoon aan de bezoekers verplicht. De benodigde protocollen en adviseurs zijn gewoon voor handen.